Samo za pisoa!

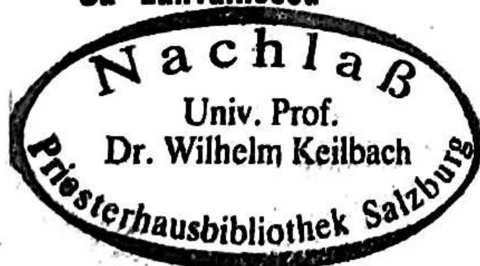
Br. ....

Posebni otisak radnje

Dr. Vilim Keilbach Husserlova fenomenologija

iz „ŽIVOTA" god. 1932 (XIII), br. 1

Sa zahvalnošću

Uredništvo „Života"

HUSSERLOVA FENOMENOLOGIJA

GRIŽNJE savjesti ima ponekad i u filozofiji. Jedan pogled u povijest filozofije dostaje, da to bude jasno. Štoviše kod osnivača koje nove struje ta grižnja savjesti tako je velika, da se može čitati (implicite ili explicite) već na prvim stranicama njihovih djela.

Podsjećam ovdje na Davida Hume-a, koji je zbog dotadašnjih nesuglasica između strogog racionalizma i nedosljednog empirizma Locke-a i Berkeley-a očajan. Stoga je pokušao da proponira skroz empiristički sistem sa svojim zadnjim konsekvencijama. Ali je još klasičniji i za nas zanimljiviji primjer veliki Kant. On je otvoreno rekao: Dok svaka druga znanost napreduje, čini se da filozofija ostaje neprestano na istoj točki.

»Meine Absicht ist... vor allen Dingen zuerst die Frage aufzuwerfen: 'ob auch so etwas, als Metaphysik, überall nur möglich sei'.

Ist sie Wissenschaft, wie kommt es, dass sie sich nicht, wie andere Wissenschaften, in allgemeinen und dauernden Beifall setzen kann? Ist sie keine, wie geht es zu, das sie doch unter dem Scheine einer Wissenschaft unaufhörlich gross tut, und den menschenlichen Verstand mit niemals erlöschenden, aber nie erfüllten Hoffnungen hinhält? Mag man also entweder sein Wissen oder Nichtwissen demonstrieren, so muss doch einmal über die Natur dieser angemassten Wissenschaften etwas Sicheres ausgemacht werden; denn auf demselben Fusse kann es mit ihr unmöglich länger bleiben. Es scheint beinahe belachenswert, indessen dass jede andere Wissenschaft unaufhörlich fortrückt, sich in dieser, die doch die Weisheit selbst sein will, deren Orakel jeder Mensch befragt, beständig auf derselben Stelle herumzudrehen, ohne einen Schritt weiter zu kommen.«[1]

Spoznaja ove žalosne činjenice poticala je velike umove, da iznova ispitaju osnovne principe filozofije, ali su u tome i oni sami često na drugi način zabludili. Jedan od tih svjetionika znanosti jest profesor sveučilišta u Freiburgu, Edmund Husserl. Zbog dekadencije prouzrokovane od psihologizma i pozitivizma zadnjeg stoljeća on je pokušao da na uspješniji način utvrdi prve aksiome i principe, na kojima bi se mogla podići nova, neoboriva filozofska zgrada.

---

[1] Immanuel Kant: »Prolegomena zu einer jeden künftigen Methaphysik die als Wissenschaft wird auftreten können«, Reclam-izdanje, Leipzig 1927, str. 11—12.

Bez sumnje su Husserlu lebdile pred očima riječi Apela, koji kaže: »In unserer Zeit feiern die Einzelwissenschaften ihre glänzenden Triumphe. In machtvollem Siegeszuge schreiten vor allem die Naturwissenschaften einher, und die in ihren Gefolge sichtbar werdenden Wunderwerke der Technik erfüllen die Welt mit Bewunderung.

Aber auch ... das tiefe Verlangen nach einer befriedigenden Weltanschauung gehört zum innersten Wesen des denkenden Menschen, der sich nicht begnügen kann an dem äusserlichen Treiben des Tages, sondern sein Ich verknüpfen will mit dem ewigen Urgrund alles Seins.«[2]

Time sam u jezgri već označio svrhu Husserlove fenomenologije i njegove fenomenološke škole. No valja i njega samoga saslušati i na osnovu njegovih vlastitih riječi odrediti ili bolje, prikazati svrhu, predmet i definiciju njegove fenomenologije. Vrijedno je također kritičkim okom pratiti njegovo razlaganje.

I.

E. Husserl rekao je već 1910. u jednom svom članku: »Ne kažem, da je filozofija nesavršena znanost, nego kažem jednostavno, da ona još nije znanost ... Sve je tu prijeporno ... Ovo se uvjerenje mora opet jednom energično i pošteno izreći ...«[3] U neku ruku je ova izjava razumljiva. Na koncu zadnjeg i na početku ovog stoljeća slavili su pozitivizam i psihologizam svoje sjajne pobjede, čvrstih temelja zanosti već nije bilo, štoviše sama metafizika postala je predmetom ismjehivanja i ruganja. Što se još izdavalo pod firmom filozofije, to su bila lična uvjerenja, lične sentencije. »Stanovište« je bilo mjerom u svim pitanjima: što se danas branilo kao neoboriva istina, sutradan je moglo nositi žig djetinjastog i slijepog vjerovanja. Kako su daleko išli u tom pogledu neki filozofi vidi se i iz izjava današnjih pristaša subjektivističke filozofije.

Bruno Bauch zapravo sarkastički govori o realizmu ili objektivizmu, koji u spoznaji najodlučniji momenat daje izvanjskoj, objektivnoj stvarnosti. Evo što on veli: »Diese Hypostasierung (t. j. onih stvari, koje bi postojale neovisno o našoj spoznaji) wäre logisch etwas durchaus widersinniges, phylogenetisch aber eine Art Atavismus, ein Residuum der Vorstellungsweise des Kindheitszeitalters der Menschheit.«[4] Konsekvencija svih tih nastojanja kulminirala je u dosljednom psihologizmu, po kojem je istina opet

[2] Dr. Max Apel: »Kommentar zu Kants Prolegomena«, 2. izd. Leipzig 1923, str. III.

[3] E. Husserl: »Philosophie als strenge Wissenschaft«. Članak u »Logos« I. (str. 289—341, 1910), str. 290.

[4] Bruno Bauch: »Das Naturgesetz«, Leipzig 1924, str. 59.

postala ovisna o subjektivnoj strukturi čovjeka i subjektivnom uvjerenju pojedinca. Zbilja, to je bila obnova starog načela: Homo mensura rerum.

Husserlu je stoga lebdila pred očima jedna nova misao, koja pokazuje također njegovo duševno srodstvo sa Descartes-om, Leibnizem i Spinozom: Matematika i geometrija kao posve točne znanosti, koje rekao bi nepogrješivom sigurnošću dokazuju svoje teoreme, imponiraju mu. To tim više, što su baš u zadnjim decenijima kemija i fizika napredovale odlučno divskim koracima, pri čemu je opet matematika utjecala. Pa tek kad je posmatrao unutrašnji sustav matematike, došao je sve više do uvjerenja, da bi jedino jedan analogon k ovoj znanosti mogao spasiti znastvenost filozofije.

I u tom pravcu gledao je Husserl da izgradi svoju fenomenologiju. Ona treba da bude »eidetische Wesenswissenschaft«, to će reći znanost, koja se jedino bavi čistom biti pojedinih stvari, koja je slobodna od svakog suda u pogledu ekzistencije, u kojoj iskustvo ne znači gotovo ništa. Što je ikako u vezi s empiričkim iskustvom, ne može služiti za dokazivanje ili utvrđivanje prvih principa. Jer to je bitno u fenomenologiji, da se svaki sud o ekzistenciji s pomoću »eidetičke redukcije« stavi u zagrade, i da se ovako počinje s fenomenološkom ἐπονή, t. j. sferom čistih sadržaja naše svijesti, koja će služiti kao polazna točka u cijelom istraživanju.

»Die zum Wesen der natürlichen Einstellung gehörige Generalthesis setzen wir ausser Aktion, alles und jedes, was sie in ontischer Hinsicht umspannt, setzen wir in Klammern ...

Tue ich so, wie es meine volle Freiheit ist, dann negiere ich diese 'Welt' also nicht, als wäre ich Sophist, ich bezweifle ihr Dasein nicht, als wäre ich Skeptiker; aber ich übe die 'phänomenologische' ἐποχή, die mir jedes Urteil über räumlich-zeitliches Dasein völlig verschliesst.«[5]

Je li to jednom postignuto, onda je postignuta uzvišena svrha: Imamo jedinstvenost i sigurnost, fundamentalnost ili strogu znanstvenost filozofije.

Posebno je važno pri svemu tomu odrediti predmet fenomenologije, jer si kani osigurati značaj metafizike u dosadašnjem smislu, koja ima za svrhu utvrđivanje i opravdavanje najosnovnijih i najprimitivnijih zakona i principa. Kao takova morat će se odreći svega onoga, što je u vezi sa stručnim granama znanosti i prema tomu u pogledu svog materijalnog i formalnog objekta suviše ograničeno i u svom opravdanju ovisno o jednoj prethodnoj znanosti. Fenomenologija morat će se vratiti neizopačenim

[5] E. Husserl: »Ideen zu einer reinen Phänomenologie und phänomenologischen Philosophie«[3], Halle a. d. S. 1928. Str. 56. U slijedećem citirat ću ovo djelo kratko »Ideen ...«

pravrelima svega znanja. Gdje su ta vrela? Bez sumnje samo na takovu području, na kojem nas opkoljava sfera neposredne i apsolutne sigurnosti, gdje je svakoj opravdanoj sumnji put zastrt. I u tome se opet ne će moći pozivati na povijest filozofije, na naučni sadržaj izumrlih ili još živih sistema.[6] Trebat će dakako da se u toku istraživanja bori sa krivim nazorima, osobito empirizma, koji je »eidetičkom redukcijom« iz fenomenologije naprosto isključen.[7]

Sve se mora podvrgnuti Husserlovoj strogoj ἐποχή, ali ipak i poslije svake redukcije preostaje još nešto: prvobitna stvarnost — »das originär Gegebene«. Budući da stvarnost u svojoj realnoj opstojnosti ne može doći u obzir, to je jedina mogućnost — uzeti tu stvarnost u smislu svijesti, kao sadržaj svijesti u svojoj univerzalnosti.

»Echte Wissenschaft und die ihr eigene echte Vorurteilslosigkeit fordert als Unterlage aller Beweise unmittelbar gültige Urteile als solche, die ihre Geltung direkt aus originär gebende Anschauungen ziehen.«[8]

U posebnom odsjeku sa četiri opsežna poglavlja[9] Husserl izlaže svoje »fenomenološko osnovno razmatranje«. Prva apodiktična istina, koju hoće da je našao, glasila bi otprilike: Nailazimo na bilo koje biće (esse, Sein) jedino ukoliko nam se ono objavljuje kao korelat svijesti. I dalje: Svaki predmet u svojoj individualnosti, dakle u svojoj opstojnosti, logički je ovisan o svijesti, koja ga »konstituira«.

Dosad nam je jasno da materijalni objekt fenomenologije po Husserlu mora biti naša svijest. Ali time se ujedno nalazimo na periferiji psihologizma i čini se, da bi fenomenologija obnovila subjektivističko stanovište. Svrha bi dakle bila promašena. No Husserl ni najmanje ne misli da prizna kakovo bliže srodstvo sa psihologizmom, koji je baš bio poticajem za njegovo veliko poduzeće. Prigovorili su mu već prije to srodstvo, pa ga je to tako jako bolilo, da već na prvim stranama svoje fenomenologije izričito ističe, da se njegova »čista fenomenologija« iz načelnih razloga bitno razlikuje od psihologije.[10]

Glavno je i ovdje svrha fenomenologije, naime da nam pruža i opravdava spoznaje stroge, apodiktične vrijednosti kao osnovna načela.

Potrebno je pak za to odrediti formalni objekt. Valja pod izvjesnim vidom promatrati i proučavati onu sferu svijesti, nakon čega će nam po svoj prilici uspjeti da neoborivom sigurnošću dođemo do nekih sudova. Koji će to biti vid, donekle nam je već

[6] E. Husserl: »Ideen ...«, str. 33.
[7] Ibid., str. 34.
[8] Ibid., str. 36.
[9] Ibid., str. 48—118.
[10] Ibid., str. 2—3.

određeno iz prirode materijalnog objekta fenomenologije, barem u negativnom smislu. Budući naime da je svaki sud o stvarnoj opstojnosti »u zagradi«, to i sadržaj svijesti ne može pod ovim vidom doći u obzir. Što bi Husserl nazvao »Existenzialsetzung«, ne može dakle doći u obzir. — Nakon toga zadnji korak nije težak. Nalazimo se u regijama čistih biti. Prvo i osnovno pitanje, koje nam se tu nameće, jest: Kako i zašto imamo takovih, a ne drugih bitnosti? Odgovor može jedino da slijedi iz pažljivog i neumornog istraživanja svijesti, u koliko sadrži čiste bitnosti.

Moglo bi se sad pitati, u čemu da se sastoji onaj sadržaj svijesti. Je li to nešto posve suho, možda kostur krutih pojmova, koji nam preostaju kao plod teških apstrakcija i koji nam služe kao osnovna zgrada metafizike, kao svežanj temeljnih aksioma? Nikako. Što nam je preostalo, to Husserl naziva svojom terminologijom čistom, transcedentalnom svijesću. I ona za fenomenologiju nema smisao čiste apstrakcije, nego je stvar posebne konkretnosti, koja je veće savršenosti nego ovaj osjetni, empirički svijet. To je »das phänomenologische Residuum«, u stvari isto kao »transzendentales Bewusstsein«.

»Also das ist es, was als das gesuchte 'phänomenologische Residuum' übrig bleibt, übrig, trotzdem wir die ganze Welt mit allen Dingen, Lebewesen, Menschen, uns selbst inbegriffen, 'ausgeschaltet' haben. Wir haben eigentlich nichts verloren, aber das gesamte absolute Sein gewonnen, das, recht verstanden, alle weltlichen Transzendenzen in sich birgt, sie in sich 'konstituiert'.«[11]

Još i metodološka strana fenomenologije ima za se puno poteškoća, jer se nalazimo tu na jednom području, koje nam je rekao bih nepoznato. Mnogi si ne će moći ništa predstaviti pod rečenim. A tko počinje naslućivati, o čemu se radi, taj se ipak ne će tako brzo snaći, jer ne zna, kako i čime da počne. Toga si je Husserl svijestan. On sam govori o »ne malom trudu, za razumijevanje njegove fenomenologije.[12] Ali se moramo dati na posao, kako veli, valja ostaviti sve teorije i bliže metodološke upute, koje nam daje druga filozofija. Moramo se uživiti u ovaj novi svijet svijesti (»das unendliche Feld des Bewusstseinsapriori«) i pronaći jedan noviji stil znanstvene metodologije, koji će nam omogućiti uspješan uvid u carstvo fenomenološkog »residuuma«.

Husserl je uvjeren, da je našao novu opravdanu metodu u čistoj intuiciji sadržaja svijesti. To je spoznaja svoje vrste te ima veliku analogiju s našom direktnom osjetnom spoznajom. U tom aktu intuicije Husserl vidi i zadnje opravdanje za samu spoznaju. Ona se ne može dalje dokazati iz drugog izvora. Sasvim naravno moramo da konačno naiđemo na jedan princip principâ,

[11] E. Husserl: »Ideen...«, str. 94.
[12] Ibid., str. 3.

koji moramo onako uvažiti, kako nam se objavljuje. Tako imamo ugaoni kamen sve fenomenologije, dakle cijele filozofije i svih znanosti.

»Am Prinzip aller Prinzipien: dass jede originär gebende Anschauung eine Rechtsquelle der Erkenntnis sei, dass alles, was sich uns in der 'Intuition' originär, (sozusagen in seiner leibhaften Wirklichkeit) darbietet, einfach hinzunehmen sei, als was es sich gibt, aber auch nur in den Schranken, in denen es sich da gibt, kann uns keine erdenkliche Theorie irre machen... Jede Aussage, die nichts weiter tut... ist also wirklich... ein absoluter Anfang, in echten Sinne zur Grundlegung berufen, principium.«[13]

Na osnovu dosadašnjeg razlaganja u pogledu svrhe i predmeta fenomenologije lako je dati bližu definiciju. Nominalna definicija Husserlove fenomenologije glasila bi: Fenomenologija je nauka o fenomenima.[14] Ali ta je definicija tako općenita i rastegljiva, da bi se mogla primijeniti i psihologiji, koja se također bavi fenomenima. Štoviše ponekad i povijest govori o »kulturnim fenomenima«. Smisao dakle ne može biti kod svih ovih znanosti isti, jer drukčije ne bi bilo u čemu da se razlikuju, — imali bismo dakle pod raznim imenima samo jednu znanost. Stoga Husserl uzima fenomenon u izvjesnoj modifikaciji. Odlučna razlika, po kojoj psihologija, povijest i druge slične znanosti gube dodirnu točku s fenomenologijom, jest, što je fenomenologija čista »eidetička« znanost, koja se nikako ne bavi faktičnostima, jer je potpuno napustila polje stvarne, realne opstojnosti.

»Demgegenüber wird die reine oder transzendentale Phänomenologie nicht als Tatsachenwissenschaft, sondern als Wesenswissenschaft (als 'eidetische' Wissenschaft) begründet werden; als eine Wissenschaft, die ausschliesslich 'Wesenserkenntnisse' feststellen will und durchaus keine 'Tatsachen'.«

»Nicht eine Wesenslehre realer, sondern transzendental reduzierter Phänomene soll unsere Phänomenologie sein.«[15]

Bitnu definiciju daje Husserl sam: »Die Phänomenologie ist nun in der Tat eine rein deskriptive, das Feld des transzendental reinen Bewusstseins in der puren Intuition durchforschende Disziplin.«[16] Ili kako manje točno kaže na drugom mjestu: »Was die Phänomenologie anbelangt, so will sie eine deskriptive Wesenslehre der transzendental reinen Erlebnisse in der Phänomenologischen Einstellung sein...«[17] U

[13] Ibid., str. 43—44.

[14] E. Husserl: »Ideen...«, str. 1.

[15] Ibid., str. 4.

[16] Ibid., str. 113.

stvari i prva definicija nije do kratka rekapitulacija onoga, što smo gore opsežno izložili: disciplina, koja ne dokazuje nego jedino opisuje (jer se radi o prvim principima!), koja istražuje sadržaj transcendentalne svijesti u čistoj intuiciji.

II.

Husserlova svijest čistih bitnosti veoma podsjeća na Platonovo carstvo ideja. On se doduše sam bori protiv takovom shvaćanju njegove nauke, te misli, da se njegovim riječima podmeće drugi smisao, pak da se iz njih deduciraju razne »absurdnosti«.[18]

Istina je, da je Husserlovo razlaganje puno dubokih misli, ali je ta dubljina misli ujedno proporcijonirana ne manje teškom prikazu. On i kod ovog pitanja hoće da se spasi razlikujući stvarnost od realne stvarnosti, predmet od »realnoga«, gramatičku hipostatizaciju od metafizičke. Ali ko može da shvati jednu »stvarnu« sredinu između logičkog i ontološkog reda?

Pri tomu su se veliki učenjaci i poznavaoci Platona još i nakon Husserlovog odlučnog protesta izjavili u tom smislu, da je njegova regija čiste transcendentalne svijesti posve platoniska. Priznati jednu stvarnost, koja nije individualne naravi, i na osnovu koje općenite potvrdne rečenice mogu dobiti karakter istine i objektivne vrijednosti, bez sumnje srodno je platonizmu.[19]

Constantin Ritter, koji se osobito poziva na tekstove u Husserlovim »Logische Untersuchungen« (dva sveska, Halle a. d. S. 1900—01; treće izdanje 1922), tvrdi, da Husserl isto tako označuje objektivnu stvarnost kao i Platon, t. j. »iz odnošaja, koji postoji među njezinim pojmom i pojmom istine i spoznaje istine«.[20] Ritter misli nadalje, da ima pravo tumačiti barem u nekim tekstovima Husserlovu riječ Idee sasvim u smislu Platonovih ideja. Štoviše još nadodaje, da sumnja, da li Husserl dovoljno poznaje Platonovu nauku, pa da si ne će ni biti svijestan ove identičnosti.[21] Najzad misli, da se Husserl u opravdanju svoga izraza »idejni ili općeniti predmet« veoma približuje mislima Platona.

»Ganz platonisch klingt vollends der Satz: 'die idealen Gegenstände existieren wahrhaft'. Über die Eigenart dieser Gegenstände ist damit noch nichts ausgesagt ebenso wie Platon da wo er das Wort Idee einführt es zunähst noch dahingestellt lässt,

[17] Ibid., str. 139.

[18] Ibid., str. 40 itd.

[19] Hans Meyer: »Geschichte der alten Philosophie«, München 1925, str. 163 itd.

[20] Constantin Ritter: »Platon«. Sein Leben, seine Schriften, seine Lehre. II., München 1923, str. 313.

[21] Ibid., str. 315, opaska 2.: »Ich zweifle allerdings, ob Husserl Platon genau genug kennt, dass er dieser Gleichwertigkeit sich voll bewusst worden ist, da ich bei ihm nirgends einen deutlichen Hinweis darauf gefunden habe.«

wie ihr Wesen und ihr Verhältnis zu den Sinnendingen genauer zu beschreiben wäre.[22]

Nije nam svrha da pobijamo ovdje Husserla na osnovu njegovog srodstva u fenomenologiji sa platonizmom ili Platonovim pretjeranim realizmom. To je već i stoga nemoguće, jer on sam to srodstvo nikako ne će priznati. Ne zanima nas dalje pitanje, da li se to mora pripisati njegovom nepoznavanju Platonove nauke ili stvarnoj razlici njihovih stanovišta. Ali smo ipak vidjeli, da se u pogledu predmeta fenomenologije otvara široko polje znatne i duboke problematike.

III.

U slobodnom razmatranju i kritičkom ispitivanju možemo se vratiti na svrhu i predmet Husserlove fenomenologije. Odmah nam se tu nameće dvostruko pitanje! Što se tiče svrhe: U čemu se sastoji zadaća fenomenologije u odnosu prema drugim specijalnim granama znanosti? Pa što se tiče njezinog predmeta: Kako treba shvatiti njezino razmeđenje od drugih srodnih disciplina?

Što se tiče prvog pitanja, to je Husserl svojom »eidetičkom« znanošću uvijek težio za spoznajom apsolutne vrijednosti i neoborive sigurnosti. Jedino takova znanost može biti doista općenita ili univerzalna i prema tomu nužna. No krivo bi bilo misliti, da je Husserl htio degradirati sve druge znanosti, koje se u prvom redu i možda isključivo bave faktičnostima i stoga uključuju ili suponiraju stvarnu opstojnost svoga predmeta. Naprotiv, on ih ni najmanje ne prezire. Ali da imaju pravi znanstveni značaj, moraju se temeljiti na »eidetičkoj« znanosti. Jer nijedna od njih ne može biti znanost i ujedno slobodna od eidetičkih spoznaja, pak prema tomu neovisna o fenomenologiji.[23]

Štoviše Husserl zahtijeva za svaku pojedinu znanost o faktičnostima jednu posebnu »regionalnu eidetičku znanost« ili »regijonalnu ontologiju«.

»Wir können das auch so ausdrücken: Jede Tatsachenwissenschaft (Erfahrungswissenschaft) hat wesentliche theoretische Fundamente in eidetischen Ontologien.«[24]

Od ove regionalne ontologije Husserl očekuje osobito dvije stvari. Prvo, da će i same te znanosti dobiti karakter veće univerzalnosti i neophodnosti, koja će se najviše oslanjati na svoja općenita načela. Drugo, da će se na taj način moći provesti osnovna i dosljedna klasifikacija svih znanosti, što je konačno svrha svake filozofije.[25]

Husserl nam to obećaje. Hoće li svoje obećanje i ispuniti? Čini se, da ne će. Jer i ove »regionalne ontologije« mogu biti opravdane samo u generalnoj fenomenologiji, kojoj je sam Husserl namijenio baš tu zadaću. Ova sama je ili barem hoće da je čista od svake pretpostavke, njezinu polaznu točku ne može nitko napasti, jer se riješila svih tradicijskih teorija. Čak i prve aksiome hoće da opravda sferama svoje aprioristične svijesti.

Možda si Husserl nije ni svijestan, da je implicite ipak vezan za jedan »praesuppositum«. Čitava njegova eidetička redukcija — koja se počinje stavljanjem faktičnosti u zagrade, a svršava ispitivanjem jednog općenitog carstva bitnosti u sferama svijesti — temelji se na pretpostavci, da je svako biće (esse, Sein) konstituirano od svijesti. Ovo zadnje Husserl otvoreno priznaje i često posebnim akcentom ističe. Ali to nije shvatljivo običnom refleksijom, koja tu jedina dolazi u obzir. Naprotiv, ova nas sili, da priznajemo spoznaje o stvarnoj opstojnosti izvjesnih predmeta.

Bez sumnje se Husserl ovdje još nije mogao riješiti zablude ohole moderne filozofije, koja teži za obožavanjem razuma i subjekta. Tu se on dodiruje s radikalnim idealistima, po kojima čitava stvarnost postaje ovisna o subjektu. S njima mu je zajednička dogmatizacija jedne istine, koju on postavlja temeljem svoje fenomenologije. Ali time ova gubi pravo na naslov prve filozofije.

Još je važnije drugo pitanje. Kako ćemo na osnovu formalnog objekta odrediti razliku između fenomenologije i drugih »znanosti o fenomenima«?

Prije svega mora nam se činiti, da fenomenoligija odgovara našoj kritici o spoznaji, jer konačno i ona hoće samo da riješi najfundamentalniji problem sve filozofije. Refleksijom o prvim podacima spoznaje hoće da stvori mogućnost za svako dalje filozofsko istraživanje. Međutim se fenomenologija ipak bitno razlikuje od naše kritike. Dok mi pokazujemo, kako već u osnovnoj refleksiji dolazimo do nekih neoborivih faktičkih realnosti, kao što je n. pr. opstojnost našeg »ja« i naših psiholoških doživljaja, dotle se Husserlova fenomenologija baš na ovom prvom početku bori s nepojmljivim poteškoćama, kojih si je sam Husserl svijestan, i pred kojima je već mnogi učenjak ponizno priznao, da nije kadar slijediti freiburškog profesora.

Identificirati fenomenologiju s čistom logikom po svoj prilici rijetko će ko pokušati. Jer što će prazni zakoni i principi, ako im se ne dokaže ili barem pokaže stvarna osnovanost u realnosti?

---

[22] Ibid., str. 315—16.

[23] E. Husserl: »Ideen...«, str. 18: »Es gibt keine die als Wissenschaft voll entwickelt, rein sein könnte von eidetischen Erkenntnissen und somit unabhänging sein könnte von den, sei es formalen oder materialen eidetischen Wissenschaften.«

[24] E. Husserl: »Ideen...«, str. 19.

[25] Ibid., str. 18—32.

[26] E. Husserl: »Philosophie als strenge Wissenschaft« (citirano naprijed), str. 302.

No to više će nas spopasti napast, da je shvatimo kao specijalnu psihologiju. U stvari ipak nije im ništa zajedničko osim materijalnog objekta, t. j. sadržaja svijesti. Utoliko i sam Husserl govori o velikom srodstvu fenomenologije i psihologije.[26] Ali u pogledu formalnog objekta razlika je golema. Husserl ima pred očima u prvom redu modernu psihologiju, koja je »filozofiji strana, koliko je to samo moguće«. Nju zabacuje Husserl neprestano. To je naime znanost čistih fakata, jer kod modernih se ponajviše uzima u smislu eksperimentalne psihologije. — Teže je već označiti granice među strogom metafizičkom psihologijom i fenomenologijom. U izvjesnom smislu morat će joj Husserl priznati neke zajedničke točke sa fenomenologijom, jer će i ona biti »eidetička« znanost na svom području. Možda je to njegova »regionalna ontologija« psihičkih fakata ili bitnosti? Ali opet, morat će također da brani načelnu razliku među njima, jer metafizička psihologija ne apstrahira od svakog suda o stvarnoj opstojnosti, niti se može odreći mnogih dedukcija, kojima jedino rješava bitne probleme.

Kako će se dakle ova fenomenologija morati uvažiti? Rijetko se ko usudio da donese apodiktičan sud o tome. A. Messer i J. Cohn tumačili su Husserla već prije psihologistički. Stoga je onda Husserl sam izjavio, da ga oni nisu razumjeli i da su se u svojim spisima borili protiv nazorima, koji nikako nisu njegovi.[27] Najveće poteškoće dolaze od njegove teške i potpuno nove terminologije!

P. Przywara S. J. napisao je jedan zanimljiv članak o fenomenologiji, ali je ovaj općenitog značaja, više referat nego kritika.[28]

Najbolju kritiku o Husserlovoj fenomenologiji dao je Joseph Geyser, sad sveučilišni profesor u Münchenu.[29] Njegovom sam se knjigom rado služio pri proučavanju ovog pitanja. Mislim, da se može potpisati njegov sud, u kojem kaže, da je Husserlova fenomenologija suviše fundirana u idealizmu, da se može smatrati prvom filozofijom, te da joj prema tomu nije uspjelo utemeljiti prve principe.

»Weder kann ich mich Husserls rein formaler Auffassung der Logik anschliessen, noch seine Lehre von der Wesensschau völlig zur meinen machen, ... noch mit ihm seine im Idealismus verankerte Phänomenologie für eine durchaus voraussetzungslose Erkenntnistheorie halten.«[30]

Dr. Vilim Keilbach.

---

[27] E. Husserl: »Ideen ...«, str. 158, opaska 2.

[28] Erich Przywara, S. J.: »Drei Richtungen der Phänomenologie« (Stimmen der Zeit, sv. 115, str. 252—64, Freiburg i. Br. 1928.)

[29] Prof. Dr. Joseph Geyser: »Neue und alte Wege der Philosophie«. Eine Erörterung der Grundlagen der Erkenntnis im Hinblick auf Edmund Husserls Versuch ihrer Neubegründung. Münster i. W. 1916.

